

Na

P o p i s P u b l i c z n y

Uczniów Krol. Gimnazyum w Lesznie

dnia 13^{go} 14^{go} 15^{go} Pazdziernika r. b. przypadający

zapraszają nayuniżeniéy

I. O. Kuratora Szkoły Xięcia Antoniego Ordynata Sułkowskiego

Szanowną Radę szkolną i wszystkich Opiekunow

i Przyjaciół wychowania publicznego

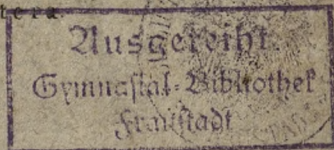
Direktor, Professorowie i Nauczyciele

*Verein für Erforschung und Pflege
der Heimat*

Fraustadt

W Głogowie w Drukarni Nowéy Güntera

roku 1823,

1078 T

044.154.

QZ 31024/1823

2672 a 1964

Programma tegoroczne wychodzi bez zwyczajny rozprawy, publiczne wychowanie młodzieży i téy naukowy zawód wyjaśniający. Świadomym stosunków Szkoły naszey i téy Nauczycieli okoliczność ta nie będzie obcą, a kto z takowemi nie iest obeznany, możeby wyjaśnienie onychże rozwlekłem lub niestosownem znalazł. Z tego względu niech to krótkie zapewnienie ciekawych zaspokoi, że zwłoka żądany przezemnie dimissyi i spożalenie się w powołaniu nowego Dyrektora iedyną iest tego przyczyną. Przystępuję więc zaraz do krótkiego rysu wypadków Szkoły naszey dotyczących, a w upłynionym roku szkolnym zaszłych.

Plan nauk był tensem co w roku przeszłym, wyjąwszy niektóre małe zmiany; co w spisie poniżey umieszczonym, Nauczycieli i przez nich dawane nauki wystawiającym, łatwo spostrzedz się daie. Z przyczyny mego podeszłego wieku, a dotego częstych słabości, przez W^{ro} Stefazyusza Radcę Konsystorza, a iako Wizytatora na przeszloroczny publiczny examen zesłanego, uczyniony był wniosek, z mem życzeniem zgodny, abym od lekcyj publicznych, które ieszcze dotychczas dawałem zupełnie był uwolniony. Zyczenie to zostało szczęśliwie do skutku przeprowadzone, a to przez rozłożenie pomienionych godzin pomiędzy moich Panów Kollegów. W nauce religii dla Młodzieży ewangelickiéy nastąpiła wprawdzie w Klassach wyższych żalosna przerwa. Albowiem Nauczyciel tego przedmiotu I. X. Pastor Soyaux po mci długiéy i bolesnéy chorobie z tym się pożegnał światem. Z smutném wspomnieniem opłakujemy stratę tego godnego członka naszego Scholarchatu, zasłużonego, z przezornością i zapalem nawet w swem powołaniu szkolnem czynnego Nauczyciela, szanownego i tkliwego przyjaciela. Z resztą ani z przyczyny oddalenia się, ani z przyczyny przydłuższey choroby którego z Nauczycieli, bieg nauk żadny nie doznał przeszkody, ale owszem szczęśliwie i z widocznemi postępami uczniów ukończony został. Naukę Religii dla młodzieży katolickiéy przejął na siebie w tym roku W. Imci X. Krolikowski, Proboszcz Rydzynski, który czyniąc ofiarę dla publicznego dobra i z przywiązania do szkoły naszey, który dawniej był uczniem, podjął się własnym ekwipazem dwa razy w tygodniu zjeżdżać z Rydzyny do Leszna w celu udzielania młodzieży téy nauki przez 4 godziny na tydzień. —

Za troskliwem staraniem Wysokiego Ministryum Biblioteka szkolna została znowu nieco powiększoną, mianowicie w wydziale matematycznym i w nauce śpiewania, co tutaj z najwyższą wdzięcznością przytoczyć za moją poczytuję powinność. I. O.

Xiążę Sułkowski Kurator Gimnazjum i w tym roku nieskąpił swęj wysokięj łaski i opieki, a to przez sprowadzenie potrzebnych materyałów szczegolnięj do Jeografii i Rysunków. Godziny Kalligraficzne w Kwarcie, kaźdemu z uczniow tak potrzebne, które bez widocznego ciężaru żadnemu z Nauczycieli nie mogły bydź nałożone, utrzymały się i nadal, tym sposobem że I. O. Xiążę przez swoią zwyczajną wspaniałość i troskliwą o dobro publiczne opiekę z swęj Kassy pewne wynagrodzenie przeznaczył; za które Nauczyciel tym przedmiotem się trudniący, niektóre godziny prywatne, które dla sewego utrzymania się dawać był przymuszony, porzucić mógł. Nakoniec i tą razą pomnożył I. O. Xiążę kilkokrotnie szczupły fundusz na nagrody szkolne przeznaczony. Niemordowana ta troskliwość, którą Iego Xiążęca Mość ciągle szkole naszęj okazywać raczy, ochotę i zapał coraz wyżęj w naukach postępuiącęj młodzieży dzielnie pobudza i zachęca.

Czują to razem zemną wszyscy moi Kolledzy, a wspaniała ta opieka za nadto iest widoczną, aby z unazywszą wdzięcznością od Publiczności uznana nie była.

Składka rocznie 30 Talar. wynosząca przez tuteysze Zydostwo ofiarowana, o której w przeszłym Programmacie była wzmianka, pod takiemi tylko warunkami przez Krolewską Regencyą potwierdzoną bydź miała, które przyjąć wzbraniała się tuteysza synagoga. Przez cò postrad ał szczupły fundusz na nagrody szkolne i Nauczyciel Rysunkow spodziewane podwyższenie, 10 Talarow rocznie wynoszące. Roku zeszłego wprawdzie wypłacili Zydzi tę sumnę, ia ko nadzwyczajną ofiarę, lecz w tym roku, od powtorzenia takowego daru dalekiemi się pokazali. —

Liczba Uczniow wynosi podług ostatniego spisu 220 — a wpisanych aż do 18° Wrzesnia było 73.

Ponieważ Szkoła nasza nowym iest Instytutem co do terażnięszego onęj ze urzędzenia, nie od rzeczy więc będzie powtorzyć raz ieszcze w przeszłym iuż Programmacie umieszczone szczegoly. —

Wpis nowoprzybyłych uczniow odbywa się zwyczajnie półrocznie na Wielkanoc po prywatnym, i na S. Michał po publicznym examinie.

Opłata szkolna, którą uczniowie składać są obowiązani, iest bardzo mierna, i podług przepisow wyższęj Zwierzchności szkolnéj wynosi:

- 1) Naywyższy stopień: Szlachta przez wszystkie klasy kwartalnie tal. 2.
- 2) średni stopień; majątnieysi mieyskiego stanu kwartalnie od Sexty aż do Sekundy tal. 1 dobr. gr. 15.
w Prymie tal. 2.
- 3) nayniższy stopień: mnięj majątni, szczegolnięj zaś dzieci tuteyszych mieszkańców, kwartalnie:

w Sexcie

dobr. gr. 15

w Kwińcie	dobr. gr. 20
w Kwarcie	- - - 25
w Tercyi	tal. 1	- - -
w Sekundzie	tal. 1	dobr. gr. 15
w Prymie	tal. 2	- - -

Naywyższy stopień opłaty służy także za prawidło dla młodzieży wyznania Moyżeszowego przez wszystkie Klasy.

Dzieci każdego stanu, opatrzone wiary godnemi zaświadczeniami ubostwa, wystawionemi od Zwierzchności miejscowej świeckiej i duchownej, a podług okoliczności przez Landrata powiatu stwierdzonemi, wolne są od opłaty szkolnej. Jednakże w spolicie dopiero piętnasty uczeń pozyskać może takowe dobrodzieystwo; i dla tego, jeżeli ta liczba jest zupełna, ci którzy się później zgłoszą, tylko na liście oczekujących umieszczeni będą, i dopiero przy zdarzonym oddaleniu się uwolnionych od opłaty w ich miejsce wstąpią.

Prócz tego opłaca się Kwartalnie dobr. gr. 2 fen. 6 do Kassy szkolnej na rozmaite do nauki potrzebne materiały, tyleż na atrament, któreto składki z opłatą szkolną w kwartalnych ratach: dnia 7^{go} Stycznia, dnia 1^{go} Stycznia, dnia 1^{go} Kwietnia, dnia 1^{go} Czerwca i 1^{go} Pazdziernika pobierane bywają. 1^{go} List opada opłaca się także Tal. 1. gr. 5 na opał Klass szkolnych.

Dla umieszczenia młodzieży przychodnięj na stół i stancją i oddania onęże pod dozór rozmaite się podają sposobności. Większa część Panów Nauczycieli gotowi są przyjmować uczniów na pensją, i już po części mają pensjonarzy u siebie. Nawet i z duchowieństwa miejscowego nie jedenby się podjął tych obowiązków. Młodzież zaś stanu średniego i mniej majątna znajdzie pomieszczenie w sposób mniej kosztowny w wielu porządnym domach obywatelskich. Jednakże muszą tutaj przestrzedz Rodziców, aby się, mając dobro swych dzieci na celu, nie samą tylko miernością ceny powodowali; ale oraz na to baczyli, ażeby tymże do ich domowych zatrudnień, na spokojnem nie zbywało miejscu, aby dla publiczności domu i ustawicznego tamże przebywania ludu, nie byli odrywani od pracy, a co gorsza, aby na tém ich nie cierpiały obyczaje. Zapytującym się w tej mierze Rodzicom chętnie Dyrektor, ile mu miejscowości zana, rady udzieli.

Bieżącego roku szkolnego dawali Nauczyciele lekcyje w Klassach i przedmiotach następujących.

I. Jan Fryderyk Kassysz,
Drugi Professor.

uczył

w Prymie w łacińskim języku czytał czwartą mowę przeciwko Katylinie, i drugą filippikę. (2 godziny w tygodniu). Z greckiego. Homera Iliadę Xięgę drugą od wiersza 155; trzecią i czwartą (2 godziny na tydzień). Herodota VII, 12. aż do 137. połączenie przetłumaczył (2 godziny na tydzień). Extemporalia i domowe ćwiczenia tłumaczono z łacińskiego na greckie (1 godzina na tydzień).

W Sekundzie, tenże czytał z łaciny Wirgiliusza Eneidę, Księgę III wiersz 120. i Księgę VI. aż do wiersza 755. (dwie godziny na tydzień). i Cyccerona Epistolę selectæ 20 listów z czasu między r. 690. i. 700. u. c. Ćwiczenia stylowe, extemporalia w Klassie i domowe zadania do tłumaczenia z Niemieckiego na łacińskie podług Dœringa *Antiturg, dritter Cursus* (2 godziny). Praktyczna wprawa w reguły iloczasowe szczególnie w wierszach przekładanych (*versibus turbatis*). Rytmika i Metryka w szczególności, mianowicie o Hexametrze, Pentametrze, Jambach i niektórych Horacyuszowych miarach (1 godzina).

W Tercyi. Juliusza Cezara Ks. II. przechodził, szczególnie z zastosowaniem do reguł grammatycznych nie opuszczając i objaśnień treści się dotyczących. Ćwiczenia domowe przeglądane były w domu przez Nauczyciela (3 godziny). Starożytna Jeografia i Mitologia, a szczególnie Greców i Rzymian podług krótkiego rysu przez Dr. Dũtschke wydanego (1 godzina w tygodniu) W celu ukończenia tego tak znacznego zadania w ciągu roku szkolnego, zwłaszcza w iednøy tylko godzinie na tydzień, wolał raczøy Nauczyciel utwierdzić dokładnie treść pomienionøy książki, w pamięci uczniów, niż się w dalsze wytłumaczenie onøyże zapuszczać.

2. Dr. Fryderyk Leopold Dũtschke,
trzeci Professor.

uczył w roku zesłm następujących przedmiotów:

w Prymie: objaśniał daløy Ody Horacyusza, mianowicie od 20støy Xięgi I. aż do 4tøy księgi (2 na tydzień)

W tyluż godzinach czytał Taciti Historiarum lib. I. cap, 50. aż do końca drugiey księgi. Także w 2 godzinach ćwiczył uczniów téy Klassy w stylu łacińskim, iużto zadając im wypracowania, iużteż wykładając im w niemieckim języku literaturę rzymską od Trajana aż do piątego wieku, tudzież grecką od samego początku, aż do Peryklesa, co oni potem na łaciński język przekładali. Co dwa tygodnie poświęcano iednøy godzinę Metryce, a przy końcu roku przechodzono Sintaxim ornatam,

W niemieckim języku dla braku Nauczycieli Pryma z Sekundą musiała ieszcze byđż połączona. Trzy godziny temu poświęcone przedmiotowi, użyte były częścią na objaśnianie autorów niemieckich podług Poelitz'a *Handbuch der deutschen Literatur*, *zweiter Cursus*, wyjątek 1 — 20; częścią także cwiczono uczniów w stylu, a to przez wypracowania piśmienne we wszystkich gatunkach stylowych. Daléy wykładano literaturę niemiecką, a niekiedy wprawiano uczniów w deklamacyą, do czego wzorów z najlepszych niemieckich i łacińskich *Klassyków* używano.

W Sekundzie czytano we dwóch godzinach na tydzień *Liwiusza XXI. cap. 1. až do 55°*, szczególniéy ze wzylędu na składnię.

W Tercyi, uczył tenże języka niemieckiego w trzech godzinach na tydzień. W iednéy godzinie objaśniał Poelitz'a *Handbuch der deutschen Literatur*, wyjątek 1 — 22. i krótki wstęp do robót piśmiennych podług *Heinzyusza Teut. II. strona 267 — 405* także deklamacye.

W Kwarćie, Nauka początkowa języka greckiego, podług wypisów *Jacobsa*, kurs pierwszy strona 1. až do *verba contracta*, a podług *Grammatyki Butmana* od alfabetu až do *verba contracta* w 4^{rech} godzinach na tydzień.

3. J o z e f K a l a s a n t y P u t y a t y c k i, czwarty Professor.

Đawano: 1) z Arytmetyki i Algieby.

W Kwińcie cztery działania w liczbach całych i łamanych.

W Kwarćie po powtórzeniu, co było w *Klassie VI^{ey}*, ułamki dziesiętne i cztery działaniami rachunku głoskowego, poczem zaczęto o potęgach.

W Tercyi po powtórzeniu rzeczy w *IV^{ey} Klassie* dawanych, nauka o potęgach, wyciąganie pierwiastków Kwadratowych i sześciennych *Proporcye* i *Logarytmy*.

W Sekundzie i Prymie działania w ilościach niewymiernych, *Logarytmy* rozwizywanie równań 1° i 11° stopnia. Ciągi arytmetyczne i iometryczne.

2) z *Jeometryi*.

W Kwarćie o liniach, kątach, trójkątach liniach równoległych o kole i mierze kątów.

W Tercyi powtórzenie co było w *Klassie IV^{ey}* i o proporcjonalności figur.

W Sekundzie i Prymie o wielokątach foremnych o mierze koła i trygonometrya prostokreślna.

3) z *Fizyki*.

W Sekundzie i Prymie Powtórzono w krotkości co było w roku zeszłym dawane, poczem traktowano o własnościach fizycznych i chemicznych wody, o fermentacyi narescie o ruchu i równowadze w machinach.

4. P. Ciechański

w przeszłym roku szkolnym dawał lekcyę w następujących przedmiotach.

A) W Języku łacińskim.

W Tercyi, czytał i objaśniał drugą połowę szóstej księgi, i całą siódmą i dziesiątą księgę, przemian Owidyusza w dwóch godzinach na tydzień. Prawidła iloczasu i wymiaru wierszow, z ćwiczeniami w onych stopowaniu w iednny godzinie na tydzień wykładał. Łacińskie cwiczenia częścią domowe częścią na prędcę zrobione w domu poprawiwszy, w następujący lekcyi objaśniał.

W Kwarcie w trzech godzinach na tydzień tłumaczył historiją Rzymską Eutropiusza od księgi trzeciej do siódmej. Przy powtórzeniu całej nauki o źródłosłowie, szczególne oniey prawidła objaśniał i dla utwierdzenia w pamięci uczyć się kazał. (dwie godziny w tygodniu). Tymże samym sposobem pierwszy rozdział nauki o składni słów z uczniami przeszedł, i ćwiczenia do przekładania z polskiego na łaciński język, do prawideł składni zastosowane, zadawał. (2 godziny na tydzień.)

B) Język grecki.

W Tercyi zatrudniał uczniów tłumaczeniem i grammatycznym rozbiorem krótkich powieści w pierwszy części dzieła Jakobsa, dwie godziny na tydzień. W przekładaniu z polskiego na grecki język w dwóch także godzinach uczniów cwiczył. W teyże samey lekcyi do uczenia się na pamięć zadawane verba pura i kończące się na μ przeszedł.

C) Język francuzki.

W Prymie. Dawszy krótki rys francuzkiéy lirycznój i epistolograficznój poezyi objaśniał Nauczyciel wypisy z najsławniejszych tego Narodu wierszopisow w pierwszy części dzieła Idelera znajdujące się (1 godzinę na tydzień). — Krótki rys literatury francuzkiéy, aż do panowania Franciszka I^{go} w francuzkim języku wykładał — W stylu osobliwie listowym uczniów cwiczył (1 godz. na tydzień).

W Sekundzie tłumaczyli uczniowie niektóre wypisy z dzieła większego Gedyki. — Do przekładania z niemieckiego na francuzki język brano krótkie zadania z Gramatyki Mozena, po objaśnieniu prawideł do tych zadań się stosujących (2 godziny w tygodniu.)

W Tercyi tłumaczono niektóre powieści i bayki z mniejszego dzieła Gedyki; uczono się słów nieforemnych, i krótkie zadania z Mozena Gramatyki na francuzki język przekładano (2 godz.)

W Kwarcie. Początki języka. Uczono się gramatyki aż do słów nieforemnych; tłumaczono zadania w Mozena Gramatyce, jak w Tercyi.

5. Jan Poplinski,
drugi nauczyciel dawał.

1) Język Polski.

w Kwincie. Ukończono Grammatykę dla szkół Narodowych na Klasę I — Tłumaczono, rozbierano i uczono się na pamięć baiek krasikiego umieszczonych na początku Wypisow Szumskiego. — Tłumaczono i rozbierano Przyjaciela dzieci, Rozdziały drugi i trzeci. Na zabawy domowe pisali deklinacye, konjugacye i cwiczyli się w przekładaniu łatwiejszych zadań z niemieckiego na polskie (3 godz. na tydzień.)

w Kwarcie. Uczniowie téy Klasy ukończyli Grammatykę narodową na Klasę II. Niemcy zaś Grammatykę polską Szumskiego. Tłumaczyli i rozbierali bayki Krasickiego i innych autorow z Wypisow Szumskiego z Iwszey części, i uczyli ich się na pamięć. — Podobnież tłumaczyli niektore powieści i rozmowy prozą w teyże części Wypisow umieszczone.

Na roboty domowe zadawano listy i opisy łatwiejsze z potocznego życia wzięte, ktore Nauczyciel w domu poprawiał, a potem w Klasie główniejsze błędy wytykał. Procz tego podano uczniom téy Klasy krotką wiadomość pisania listow (3 godz. na tydz.

w Tercyi. Rozbierano Grammatykę Narodową na Klasę III. — Z Poezyi i z Prozy wyiaśniano i dla wprawy w deklamacyą uczono się na pamięć rożnych wyiátkow z obydwóch części Wypisow Szumskiego. Na cwiczenia domowe wybierano listy i opisy powazniejszey treści, tudzież prózby i podania do władz krajowych (3 godziny na tydzień).

w Sekundzie i Prymie. Uczniowie tych obydwóch Klass dotychczas połączeni przeszli podług Bentkowskiego z LiteratURY polskiéy traktat o Poezyi lirycznéy i iéy autorach. Z Poezyi rozbierano niektore Satyry Krasickiego i inne trudniejsze wyiátky w IIgley części Wypisow Szumskiego zmaydaiące się, a szczególniey przy końcu wyiátky niektórych celniejszych tragedyi polskich. w Prozie zaś czytano i rozbierano Pana Podstolego. Na roboty domowe zadawano opisy historyczne, uwagi i myśli nad rozmaitemi stosunkami życia i. t. d. (3 godz. na tydz.)

2) Język Grecki.

w Sekundzie. Powtorzywszy czasowanie słow na μ , tudzież słow nieregularnych i ich rozmaite osobliwości, względnie co do czasowania i znaczenia swego przystąpiono do IIgley części Grammatyki Butmana, czyli do składni (Syntaxis): stanęliśmy na trybach. Xenofonta Anabasis Księgę IIgę i IIIcią już konczą: z Odysei Homera pierwszą i drugą Rapsodyą. Cwiczenia z niemieckiego na Greckie, powiększney części podług Günthera (4 godz. na tydz.)

3) Język Laciński.

w Kwarcie tłumaczono i objaśniano bayki Fedra, mianowicie Księgę V. i tak

nazwany Appendix fabularum, wyłączając jednakże do wieku dziecinnego mniej stosowne miejsca (2 godz. na tydz.)

4) Historia.

w Kwincie. Pierwsze wyobrażenia o tworzeniu się towarzystwa ludzkiego, o różnych wynalazkach, tudzież pierwsze początki historii dawnych narodów (1 godz. na tydz.)

6. Karól Gustaw Moński, trzeci nauczyciel.

uczył następujących nauk.

1. Religia.

w Sexcie i Kwarcie. Rys krótki historii starego testamentu podług Zerrennera objaśniał, od strony 1--80. (2 godz. na tydz.)

2. Język Hebrejski.

w Prymie i Sekundzie. Objaśnienie Gesenius hebräisches Lesebuch str. 12---43. z starannemi ciąglem odwoływaniem się do grammatyki tegoż autora (2 godz.)

3. Język Niemiecki.

w Kwarcie. Grammatyka niemiecka podług Brohma (Etymologia, Syntaxis i Ortografia.) Praktyczne ćwiczenia w Ortografii, Deklamowaniu. Dla wprawy mieli także ćwiczenia stylowe (3 godz.)

4. Geografia.

w Kwincie. Opisanie państw Niemieckich i Szwaycaryi w względzie politycznym, wyjąwszy austryackie i pruskie do Niemiec należące kraie podług Langre Handbuch der Erde und der Staatenkunde (2 godz.)

w Kwarcie. Opisanie Azji, Afryki, Ameryki, Australii w fizycznym względzie, podług tego samego Autora (2 godz.)

5. Historia.

w Kwarcie. Historia Polska. Obszerniejsze powtórzenie epoki od Henryka Walezyusza aż do Jana Kazimierza, i dalsze opowiadanie wypadków pod panowaniem Michała i Jana 3^{go}, (1 godz.)

w Tercyi. Historia powszechna, od Cyrusa aż do Karola 8^{go} podług Poelitza, (2 godz.)

w Sekundzie. Historia starożytna, od wojen perskich, aż do upadku państwa zachodniego, podług większego compendium Poelitza, (2 godz.)

w Prymie. Systematyczne wyjaśnienie stanu oświecenia w epoce za Karola W^{go} aż do odkrycia Ameryki. Opowiadanie najważniejszych odkryć i wynalazków, zaczawszy od pierwszych usiłowań Portugalczyków pod Janem Iw^{szym}.

w Prymie. Historia niemiecka od Maxymiliana I^{go}, aż do wojny siedmioletniej, podług Poelitz'a.

Liczba godzin publicznych wynosi 20.

7. Jan Dawid Wo y d e,

I. Kollega.

dawał

w Sexcie. Język Łaciński. Czytanie: ustnie i na piśmie nauczono pięciu Deklinacyi i reguł tutaj należących, Rodzaiowania w ogólności i w szczególności: stopniowania, zaimków, przyimków, słowa sum i czterech form słów regularnych. Przetłumaczono z Gedyki 20 baiek, nakoniec formowanie zdań przeszłych, na tydzień 8 godzin.

2. Język polski: ćwiczenie w czytaniu z Przyaciela dzieci, ćwiczenia ustne i piśmienne w przypadkowaniu, i tłumaczenie z teyże Książki od §. 25 -- 53 na tydzień 3 godziny.

3. Rachunki, liczenie, daléy dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie podług zadawanych przykładów 3 godziny.

4. Kalligrafia i Ortografia w Sexcie 4 godziny, a w Kwincie 3 godziny na tydzień.

8. Lud wig Fle i s z e r.

II. Kollega.

Język Łaciński w Kwincie: Czytano z Gedyki powieści z 3^{go} Rozdziału 4 godziny na tydzień. W Etymologii czwiczono uczniow w 3^{ch} godzinach na tydzień. Poznawanie prostych reguł o składni łączono razem z tłumaczeniem.

Procz tego w iednéy godzinie na tydzień zadawano tworzenie małych zdań, podług Broedera Uebungen etc.

Język Niemiecki w Kwincie. Czytanie z akcentem, ćwiczenia w mowieniu i Deklamowaniu iedna godzina. Grammatyka szczególniéy o tworzeniu i pochodzeniu słów i o składni słow nacyj się nawiiających, podług Zerrenners Handbuch 1 godzinę na tydzień. -- Ćwiczenia ortograficzne i wysłowienia się na piśmie dwie godziny na tydzień.

Historia Naturalna w Kwarcie, w pierwszym półroczu, obszerne opisanie

krajowych zwierząt, do czego Nauczyciel Kopersztychow Bertucha używał, dwie godziny. Klasa ta rzeczy wykładane od godziny do godziny sobie spisywała. W drugim półroczu: Wstęp do Botaniki; Botaniczne wyrazy podług Mösslera -- znajomość pojedynczych części roślin, podług natury -- Ogólny rys systematu Lineusza i godz. na tydz.

Historia Naturalna w Kwincie: w półroczu zimowem, to samo co w Kwarcie: Botanika równie iak i w Kwincie, ale więcej z zastosowaniem do wyższego pojęcia uczniów, i do istotnego naturalnego systemu, i godzinę.

Język Niemiecki w Sexcie. Czytanie i zgłoskowanie, ćwiczenie pamięci, -- części mowy, przypadkowanie i czasowanie foremne i nieforemne podług Grammatyki Heinzyusza. -- Czytano pierwszy Rozdział z Przyjaciela dzieci przez Wilmsena wydane-go 4 godziny na tydzień.

Jeografia w Sexcie. Jeografia fizyczna w ogólności podług Weisse, szczególniej ze względu na związek gór i wód pomiędzy sobą, z zastosowaniem tego do pojedynczych krajów.

Kalligrafia w Kwarcie. Ćwiczenia dla nabycia pięknego i wyraźnego charakteru zastosowane, podług wzorów Heinriga, 2 godziny na tydzień.

Śpiewanie. 1^wszy oddział, z przyczyny, że iedna tylko godzina w tygodniu do tego przedmiotu jest wyznaczona, i dla brakujących ieszcze pomocy, nieodzownie potrzebnych, nic prawie nie uczyniono, coby wspomnienia godne było. Starano się iedynie wdroić głos i ucho do niektórych przypadków, które tego wymagały.

Oddział II. czyli Klasa Elementarna w iednej godzinie na tydzień. Klasa ta przeszła główne zasady rytmicznój i melodycznój części ćwiczeń przygotowawczych, ćwiczona była ile możności w notach, i śpiewała przy końcu 2 głosowe i 3 głosowe pieśni.

9. A r n d t, Rysunki.

P i e r w s z e p ó ł r o c z e.

Pierwszy oddział czyli Sexta. 2 godziny na tydzień, matematyczne przygotowanie.

II oddział czyli Kwinta, figury ieometryczne, stosownie do reguł perspektywy podług P. Szmita. 2 godziny.

III oddział. Kwarta, Tertia, Sekunda i Prima, 2 godziny. Rysowanie wszystkich części ciała ludzkiego, równie iak zwierząt, owoców, kwiatów i landszaftów podług Preislera.

W d r u g i m p ó ł r o c z u.

I oddział czyli Sexta 2 godziny na tydzień. Zarysy czyli kontury pojedynczych części twarzy ludzkiej, z stosownemi do tego przepisami, podług Piotra Szmita.

II oddział 2 godziny na tydzień. Rysowanie głów całych i innych przedmiotów z zastosowaniem perspektywy podług P. Szmita.

III oddział 2 godziny na tydzień. Objasnienie i ukończenie powyższych zadań, w świetle i cieniu podług danych reguł z Preyslera. —

Oprócz tego uczył religii W. X. Jan Krolikowski, Proboszcz Rydzyski.

II. K l a s s a R e l i g i i n a.

Sexta, Quinta i Quarta.

1) Sexta Po nauczaniu pacierza, przykazań boskich i kościelnych, i przedniejszych Artykułów wiary, toż samo tłumaczono obszernie. Powtorzywszy początkowe Artykuły Wiary, przystąpiono do Sakramentów w ogólności i rozbierano Przykazania boskie, i kościelne. Z Historii Starego Testamentu, aż do skończenia Kościoła przez Salomona.

I. K l a s s a r e l i g i i n a.

Tertia, Secunda i Prima.

Przeszedłszy przedniejsze artykuły wiary, przystąpiono do następujących przedmiotów.

- a) o Mszy S.
- b) o Pokucie
- c) o Sakramencie Ołtarza
- d) o Odpustach.

Zycie Jezusa Chrystusa czytano, z zwróceniem uwagi na życie i obyczaje nasze.

Popis publiczny, na który I. O. Xięcia Ordynata Antoniego Sułkowskiego, Kuratora Gimnazjum, Radę Szkolną miejscową i wszystkich Przyjaciół Oświecenia, w szczególności zaś szanownych Rodziców i Opiekunów młodzieży naszej nayuniżeniéy zapraszam, odbywać się będzie w następującym porządku:

w Poniedziałek d. 13go Pazdziernika.

Zrana od 9 — 11 Sexta ięz: łaciński, niemiecki, polski, Jeografia.

od 11 — 12 Kwinta; ięz. łaciński i niemiecki.

Po południu od 2 — 3 taż sama Klasa ięz: polski, Jeografia, Arytmetyka. Pomiędzy szczególniemi przedmiotami popisu młodzież deklamować będzie różne wyciątki w niemieckim i polskim ięzku.

od 3 — 5 Kwarta: ięz: łaciński, grecki, matematyka, historia (dzieie polskie.) pomiędzy temi przedmiotami dla odmiany młodzież deklamować będzie.

w Wtorek d. 14go Pazdziernika.

Zrana od 9 — 11 Tercya ięz: łaciński, grecki, polski, Historya, Matematyka,
od 11 — 12 Pryma i Sekunda: Ięz: Niemiecki, polski.

Po południu od 2 — 4 Sekunda: Ięz: francuzki, Pryma Historya, Sekunda
Historya, Pryma z Sekundą: Ięz: hebreyski. I tu po szczególnych
przydmiotach następuią deklamacye.

w Srodę 15go Pazdziernika.

Zrana od 9 — 12 Pryma. Ięz: łaciński. Sekunda ięz: grecki. Pryma ięz:
grecki. Sekunda ięz: łaciński. Pryma z Sekundą Matematyka,

Po południu. Pryma z Sekundą Fizyka.

M o w y.

- 1) Gustaw Spornberger, uczeń Klasy pierwszy będzie miał mowę którą sam
wypracował: o przeszkodach wydarzających się w nabywaniu nauk.
(über die Hindernisse eines zweckmäßigen Studirens.)
- 2) Jan Marcinkowski, uczeń klasy drugiey wystawi życie Konarskiego,
Pomiędzy tém niektóre deklamacye.

Rozdawanie nagród, przeczytanie pochwał. Zakonczy Spiewanie,

S u r

ö f f e n t l i c h e n P r ü f u n g

der B ö g l i n g e

im K ö n i g l i c h e n G y m n a s i o z u L i s s a

a u f d e n

13ten, 14ten, 15ten October dieses Jahres

laden ehrerbietigst ein

den Durchlauchtigsten Kurator der Anstalt

Fürsten Anton Ordinats von Sulkowski,

das hochverehrte Scholarchat

u n d

alle Gönner und Freunde des Schulwesens

der Director, die Professoren und Lehrer.

1 8 2 3.

Gedruckt in der Neuen Günterschen Buchdruckerei zu Slogau.

Verein für Erforschung und Pflege
der Heimat

Fraustadt.

1017

0101, 153

Oz 31024/1823

2692 a 1964

Das diesjährige Programm erscheint ohne die sonst gewöhnliche Abhandlung über einen Gegenstand aus dem Kreise der Jugend-Erziehung oder des öffentlichen Unterrichts. Dem mit den Verhältnissen der Anstalt und ihrer Lehrer Bekannten wird dieser Umstand nicht befremdend sein, und der darin Fremde dürfte eine motivirende Entwicklung derselben theils zu weisläufig, theils unpassend finden. Aus dem Grunde möge die einfache Versicherung genügen, daß die Verzögerung, welche die von mir erbetene Entlassung und die Berufung eines neuen Directors fand, die hauptsächlichste Veranlassung dazu gewesen ist. Es sei mir daher erlaubt, sogleich zu einer kurzen Uebersicht der Ereignisse in der Anstalt, während des jetzt ablaufenden Schuljahres, überzugehen.

Die Einrichtung des Lehrganges war im Allgemeinen, bis auf wenige Abänderungen, welche aus der von den einzelnen Lehrern weiter unten gegebenen Uebersicht ihrer abgehandelten Pensa leicht zu erkennen sind, der vorjährigen gleich. Die bei meinem hohen Alter und meiner Kränklichkeit durch den Königlichen Commissarius des Konsistorii bei dem vorigen öffentlichen Examen, Herrn Konsistorial-Rath v. Stöphanius, in Anregung gebrachte und von mir gewünschte Enthebung von den bisher noch ertheilten Lektionen, war bei der Bereitwilligkeit meiner Herrn Kollegen durch Vertheilung unter sie möglich und ausführbar geworden. In dem Religions-Unterricht für die Evang. Jugend entstand für die oberen Klassen eine sehr zu bedauernde Lücke. Der Lehrer derselben, Herr Pastor Soyaux, ward uns nach einer langwierigen und schmerzhaften Krankheit durch den Tod entzissen. Schmerzlich betrauern wir in ihm ein würdiges Mitglied unseres Scholarchats, einen wohlverdienten, mit Umsicht, Eifer und Wärme auch in seinem Berufe am Gymnasio wirkenden Religionslehrer und einen hochachtbaren Freund. Sonst konnte der Unterricht in diesem Jahre, ohne irgend eine Unterbrechung durch Abgang oder durch eine bedeutende Krankheit eines der Lehrer, glücklich und mit sichtbarem Erfolge fortgesetzt werden. Der Religionsunterricht für die katholische Jugend ging in diesem Jahre an Herrn Krolkowski, Probst zu Reisen, über, welcher aus Liebe zu gemeinnütziger Wirksamkeit und zu der Anstalt, die er selbst in früheren Jahren besucht hatte, es übernahm, mit eignem Gespann zwei Mal wöchentlich von Reisen herüber zu kommen, um diesen Unterricht in vier wöchentlichen Stunden zu ertheilen.

Durch die Fürsorge des hohen vorgewordneten Königl. Ministerii erhielt unsere Bibliothek in diesem Jahre wiederum einigen Zuwachs, vornämlich in den Fächern der Mathematik und des Gesang-Unterrichts, welches ich hier mit dem ehrerbietigsten Dank anzuführen für meine Pflicht halte.

Se. Durchlaucht der Fürst v. Suikowski haben auch in diesem Jahre sich uns durch Anschaffung mehrerer Hülfsmittel des Unterrichts, besonders für die Geographie und das Zeichnen huldreich bewiesen. Dem Bedürfnisse der Anstalt, die so nothwendigen Uebungen im Schönschreiben für Quarta, welche ohne übermäßige Belastung keinem der Lehrer mehr zugetheilt werden konnten, auch ferner noch beizubehalten, kamen Se. Durchlaucht mit gewohnter Huld dadurch zu Statten, daß Sie für diese Stunden eine Remuneration aussetzten, gegen welche der dieselbe übernehmende Lehrer einige von den Privatsunden, die er zur Sicherung seines Unterhalts zu geben genöthigt war, aufgeben konnte. Endlich bewilligten Se. Durchlaucht auch dieß Mal wieder für die Schul-Prämien einen Zuschuß, welcher den geringen Fond vielfach überstieg. Wie wesentlich dadurch und durch die fortgesetzte Theilnahme, welche Se. Durchlaucht, Ihrer Stellung gemäß, der Anstalt widmeten, der Zweck derselben, die mit Lust und Eifer fortschreitende Bildung der Jugend, befördert wurde, das wird von meinen sämmtlichen Herrn Kollegen mit mir tief empfunden, und ist zu augenscheinlich, als daß es noch einer öffentlichen dankbaren Anerkennung bedürfte.

Der von der hiesigen Judenschaft angebotene im vorjährigen Programme erwähnte jährliche Zuschuß von 30 thl. sollte nur unter Bedingungen die Bestätigung Einer Königl. Hochpreislichen Regierung erhalten, welche die Judenschaft zu erfüllen unthunlich fand. Dadurch verloren unter andern der schwache Prämienfond und der Zeichenlehrer die gehoffte Erhöhung von jährlichen 10 Rthlr. Denn ein Mal zwar hat die Judenschaft diese Summe, als einen außerordentlichen Zuschuß, im vorigen Jahre gezahlt; es aber nicht in ihrem Interesse gefunden, ein solches Geschenk in diesem Jahre zu wiederholen.

Die Zahl unserer Zöglinge hielt sich im laufenden halben Jahre zwischen 200 bis 220, und vom 1. Januar bis 31. August wurden 73 Schüler eingeschrieben.

Da die Anstalt in ihrer jetzigen Einrichtung noch neu ist; so glaube ich etwas Vielen Wünschenswerthes und also keinesweges Ueberflüssiges zu thun, wenn ich einige in dem vorjährigen Programme enthaltene Nachrichten hier noch ein Mal wiederhole.

Die Aufnahme neuer Zöglinge in das Gymnasium geschieht in der Regel halbjährlich um Ostern nach dem Privat-Klassen-Examen, und um Michaelis nach dem öffentlichen Examen.

Das sehr mäßige Schulgeld beträgt nach den Bestimmungen der oberen Schul-Behörde:

1. höchster Satz: der Adel durch alle Klassen vierteljährlich 2 thl.

2. mittlerer Satz: Wohlhabende bürgerlichen Standes von Sexta bis

Secunda	1 — 15 sgl.
in Prima	2 — „ —

3. niedrigster Satz: die wenig Bemittelten, besonders Kinder hiesiger Einwohner, vierteljährlich:

in Sexta	= thl. 15 sgl.
— Quinta	= — 20 —
— Quarta	= — 25 —
— Tertia	1 — —
— Secunda	1 — 15 —
— Prima	2 — —

Der höchste Satz des Schulgeldes ist auch als Norm für die Jugend Mosaischen Glaubens durch alle Klassen bestimmt.

Junge Leute jeden Standes, welche notorisch arm sind, oder günstige Zeugnisse ihrer Dürftigkeit von der Orts-Obrigkeit und dem Geistlichen, auch wohl nach Befinden von dem Landrath des Kreises bestätigt, beibringen, werden als Freischüler aufgenommen. Jedoch gelangt in der Regel erst der funfzehnte Schüler zum Genuß des freien Unterrichts. Daher, wenn diese Zahl voll ist, die sich später meldenden auf die Expectanz kommen, und erst in der Folge, bei eintretendem Abgange von Freischülern, einrücken.

Außer diesem Schulgelde werden noch vierteljährlich 2 sgl. 6 pf. zur Schul-Kasse für Anschaffung von allerlei Unterrichtsmitteln, und eben so viel an Lintengeld entrichtet, welche Beiträge mit dem Schulgeld zugleich in vierteljährlichen Raten den 7. Januar, den 1. April, den 1. Juli und den 1. October erhoben werden.

Jährlich ein Mal, den 1. November, wird von jedem Schüler 1 thl. 5 sgl. für die Heizung erlegt.

Für die Verpflegung und Aufsicht der auswärtigen Jugend bietet sich vielfache Gelegenheit dar. Mehrere der Herren Lehrer nehmen junge Leute in Pension an, haben auch schon zum Theil Pensionäre bei sich. Selbst unter den Herren Geistlichen des Orts dürfte sich der eine oder der andere dazu nicht abgeneigt finden lassen. Der weniger Bemittelte kann in vielen recht anständigen Bürgerhäusern unter äußerst mäßigen Bedingungen seine Kinder unterbringen. Jedoch ist für Manchen der wohlgemeinte Rath nicht zu übersehen, daß sich die resp. Aeltern hierbei doch ja nicht allein von der Rücksicht auf den wohlfeilsten Preis bestimmen lassen; sondern ganz vorzüglich auch darauf sehen mögen, daß ihre Kinder für ihren häuslichen Fleiß einen bequemen und ungestörten Raum finden, nicht etwa durch die Doffentlichkeit oder den häufigen Verkehr des Hauses, bei einem beschränkten Local, gestört, vom Fleiß abgezogen, vielleicht gar in Herz und Sitten verdorben werden. Gern wird der jedesmalige Director, auf Erfordern, den Aeltern hierin, nach seiner Local-Kenntniß, mit gutem Rathe beistehen.

In dem ablaufenden Schuljahre haben die Lehrer in den von ihnen übernommenen Lehrgegenständen folgende Pensa abgehandelt.

1. Johann Friedrich Cassius,
zweiter Professor,

unterrichtete während des verfloffenen Schuljahrs in folgenden Lehrgegenständen:

In Prima las er im Lateinischen die vierte Rede in *Catilinam*, und die zweite Philippsische, wöchentlich 2 St. — Im Griechischen: Homers Ilias, die zweite Rhapsodie von v. 155, die dritte und vierte, 2 St. Herodot VII. 12 bis 137 wurde lateinisch interpretirt, 2 St.; Extemporalien und häusliche Uebungen im Uebertragen aus dem Lateinischen in das Griechische, wöch. 1 St.

In Secunda las derselbe im Lateinischen: Virgils Aeneide B. III. v. v. 120., und B. VI. 2 St. und *Ciceronis epistolæ selectæ*. 21 Briefe aus der Periode zwischen 690 und 700 u. c. — Lateinische Stylübungen: Extemporalien in der Klasse, und häusliche Uebungen im Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische, nach Dörings Anleitung, dritter Cursus, 2 St. — Praktische Einübung der Regeln der Prosodie, besonders an *versibus turbatis*. Die Rhythmik und Metrik specieller, besonders am Hexameter, Pentameter, Jambus und einigen Horazischen Versmaßen, 1 St. wöch.

In Tertia: Julius Cæsar B. II. mit sorgfältiger grammatischer Erläuterung und der nöthigen Sacherklärung. Die schriftlichen Uebersetzungen wurden zu Hause vom Lehrer durchgesehen, 3 St. — Alte Geographie und Mythologie, vornämlich der Griechen und Römer, nach Dr. Dütsche Leitfaden, 1 St. wöch. Um das Pensum in so kurzer Zeit während des Schuljahrs absolviren zu können, wurde mehr eine genaue Einprägung des in dem Lehrbuch vorhandenen Stoffs, als eine weitläufige Ausführung desselben zum Zweck genommen.

2. Dr. Friedrich Leopold Dütsche,
dritter Professor,

Hat in dem verfloffenen Schuljahre in folgenden Gegenständen Unterricht erteilt:

In der ersten lat. Klasse fuhr er fort in zwei wöchentlichen Stunden die Oden des Horaz zu erklären, und zwar von der 26ten des ersten Buchs bis zur vierten des dritten Buchs. In eben so viel Stunden las er *Taciti Historiarum lib. 1. cap. 50.* bis zum Ende des zweiten Buchs. In eben so viel Stunden übte er die Schüler dieser Klasse im latein. Styl, theils durch Anfertigung von Ausarbeitungen nach gegebenen Themen, theils durch deutschen Vortrag der ins Lateinische umzuarbeitenden Literatur der Römer vom Zeitalter Trajans bis zum fünften Jahrhundert, und dann der Griechen von ihrem Ursprunge bis Pericles. Von 14 zu 14 Tagen wurde außerdem eine Stunde für die Metrik und am Schlusse des Cursus für die *Syntaxis ornata* bestimmt.

Im Deutschen mußte wegen Mangel an Lehrern Prima mit Secunda noch combinirt bleiben. Die drei für diesen Gegenstand bestimmten Stunden wurden theils zur Erklärung des Handbuchs der deutschen Literatur von Pöblig, zweiter Cursus Stück 1 — 20 theils und vorzüglich zur Ausbildung des Styls durch schriftliche Aufsätze in allen Gattungen des Styls, theils für den Vortrag der Literatur, so wie auch von Zeit zu Zeit für Declamationsübungen benutzt, wozu die Stücke der besten deutschen und lat. Classiker gewählt wurden.

In Secunda wurde in zwei wöchentlichen Stunden Livius XXI. Cap. 1. bis 55. mit vorzüglicher Berücksichtigung der Construction gelesen.

In Tertia lehrte derselbe drei Stunden wöchentlich deutsch, und zwar eine Stunde Pöblig Handbuch der deutschen Literatur erster Cursus Stück 1 — 22; eine Anleitung zu schriftlichen Aufsätzen nach Heinsius Tent. II. Seite 267 — 405; und Ausarbeitungen; einige Declamationsübungen.

In Quarta wurde der Elementar-Unterricht des Griechischen nach Jacobs Lesebuch, erster Cursus von Seite 1 bis zu den *verbis contractis*, so wie nach Buttmanns Schulgrammatik vom Alphabet an bis zu den *verbis contractis*, in vier Stunden wöchentlich erteilt.

3. Joseph Kalasanty von Puchatycki, vierter Professor, trug vor: 1. Arithmetik und Algebra.

In Quinta: vier Rechnungsarten in ganzen und gebrochenen Zahlen.

In Quarta: Wiederholung der in Quinta vorgetragenen Decimal-Brüche der vier Rechnungsarten in Buchstaben, worauf die Lehre von den Potenzen angefangen wurde.

In Tertia: Wiederholung des in Quarta Vorgetragenen, die Lehre von den Potenzen, Ausziehung der Quadrat- und Cubic-Wurzeln, der Proportionen und Logarithmen.

In Secunda und Prima die vier Rechnungsarten in Irrational-Größen, Logarithmen, Auflösung der Gleichungen des 1ten und 2ten Grades, geometrische und arithmetische Reihen.

2. Geometrie.

In Quarta von den Linien, Winkeln, Dreiecken, von den Parallelen, vom Kreise und vom Maße der Winkel.

In Tertia Wiederholung des Vorstehenden und der Proportionalität der Figuren.

In Secunda und Prima von den regelmäßigen Vielecken, vom Maße des Kreises und ebene Trigonometrie.

3. Physik.

In Secunda und Prima kurze Wiederholung des im vorigen Jahre Vorgetragenen, dann von physischen und chemischen Eigenschaften des Wassers, von der Gährung und endlich von der Bewegung und Statik.

4. Paul Ciechan ski,
erster Unterlehrer,

ertheilte im verflossenen Schuljahre in folgenden Gegenständen Unterricht:

A) Lateinische Sprache.

In Tertia las er und erläuterte die zweite Hälfte des 6ten und das ganze 7te und 10te Buch in Ovid's Metamorphosen (2 St. wöchentl.), die Regeln der Prosodie und Metrik mit Uebungen im Scandiren wurden 1 St. wöchentl. vorgetragen. Fortsetzung der Syntax oder: die Rectionslehre, 2 St. wöchentl. — lat. Exercit., theils häusliche Uebungen, theils Extemporalien wurden vom Lehrer zu Hause verbessert und in der folgenden Stunde erläutert.

In Quarta übersezte derselbe mit beständiger Rücksicht auf die Grammatik das 3te bis zum 7ten Buch im Eutrop (3 St. wöchentl.) Sämmtliche Etymologie wurde wiederholt und die speciellen Regeln wie auch die Ausnahmen erläutert und durch Auswendiglernen dem Gedächtniß eingeprägt (2 St.) Nach derselben Methode wurde auch der erste Abschnitt der Syntax von der Zusammenstimmung der Nennwörter vorgetragen und mit Beziehung darauf Uebungen im Uebertragen aus dem Deutschen ins Lateinische angestellt, (2 St. wöch.)

B) Griechische Sprache.

In Tertia wurden die Schüler mit Uebersetzung und grammatischer Analyse der kurzen Sätze und Erzählungen in Jacobs's 1tem Theile (2 St. wöch.) beschäftigt, und im Uebertragen aus dem Deutschen ins Griechische ebenfalls 2 Stunden geübt. In derselben Stunde wurden auch die *Verba pura* und in μ auswendig gelernt.

C) Französische Sprache.

In Prima. Nach vorausgeschickter kurzer Uebersicht dessen, was die Franzosen in der lyrischen Dichtart und der poetischen Epistel geleistet haben, interpretirte der Lehrer Bruchstücke ihrer vorzüglichsten Lyriker und Epistolographen nach Ideler's Handbuch 1ter Theil, (1 St. wöch.) — Ein kurzer zusammenhängender Abriss der französischen Literatur wurde bis auf die Regierung Franz d. I. französisch vorgetragen und Stylübungen besonders im Brieffschreiben angestellt, (1 St. wöchentl.)

In Secunda übersezten die Schüler einige in Gedike's größerer Chrestomathie befindliche Auszüge. — Zur Uebung im Uebertragen aus dem Deutschen ins Französische dienten kurze Aufgaben in Mozin's Sprachlehre, welchen die Erklärung der sich darauf beziehenden Regeln jedesmal vorausgeschickt wurde, (im Ganzen 2 St. wöch.)

In Tertia wurden einige Erzählungen und Fabeln in Gedike's kleiner Chrestomathie übersezt, irreguläre Verba erlernt und kurze Sätze nach Mozin's Sprachlehre aus dem Deutschen ins Französische übertragen, (2 St.)

In Quarta. Anfangsgründe der Sprache. — Bekanntmachung der Grammatik bis auf die anomalen Formen der Verba. — Uebersetzung der Aufsätze in Gedike und in Mozin's Sprachlehre, wie in Tertia.

5. Johann Poplinski,
zweiter Unterlehrer,
unterrichtete: 1. Polnische Sprache.

In Quarta. Die Grammatik für die National-Schulen 1ter Kursus wurde beendigt. — Uebersetzt, erklärt und auswendig gelernt wurden Krasicki's Fabeln, welche im Anfang von Szumski Wypisy stehen. Vom Kinderfreund wurde übersetzt und erläutert das zweite und dritte Kapitel. Als häusliche Arbeiten wurden Deklinationen, Konjugationen geschrieben, und Uebungen im Uebersetzen leichterer Aufgaben aus dem Deutschen ins Polnische angestellt. 3 Stunden wöchentlich.

In Quarta. Die Schüler dieser Klasse beendigten die National-Grammatik, 2ter Kursus; die Deutschen aber Szumski's Grammatik. Es wurden Krasicki's und anderer Schriftsteller Fabeln übersetzt und durchgegangen aus Szumski Wypisy 1. Theil, und dieselben auswendig gelernt. Auch übersetzten sie einige Erzählungen und Gespräche in Prosa aus demselben Buche. In häuslichen Arbeiten wurden Briefe und leichtere Beschreibungen aus dem gemeinen Leben aufgegeben, welche der Lehrer zu Hause verbesserte, und dann in der Klasse die Hauptfehler berührte. Außerdem wurde den Schülern dieser Klasse ein kurzer Unterricht im Brieffschreiben gegeben. 3 St. wöch.

In Tertia. Die National-Grammatik für die dritte Klasse wurde durchgenommen. Aus der Poesie und Prosa wurden verschiedene Stücke aus beiden Theilen von Szumski Wypisy heraus gehoben, erklärt und zur Uebung im Declamiren gelernt. Zu häuslichen Uebungen wurden Briefe und Beschreibungen wichtigeren Inhalts gewählt, auch Bittschriften und Eingaben an die Landesbehörden. 3 St. wöch.

In Secunda und Prima. Die Schüler dieser beiden für jetzt noch verbundenen Klassen gingen nach Bentkowiaki aus der polnischen Literatur die Abhandlung über die lyrische Poesie und deren Schriftsteller durch. Von Gedichten wurden einige Satyren des Krasicki und andere schwerere ausgewählte Gedichte aus dem 11. Theil von Szumski Wypisy, welche sich vornämlich am Ende der Auszüge aus einigen der trefflichsten polnischen Tragödien befinden. In Prosa aber wurde Pan Podstoli gelesen und durchgenommen. Zu häuslichen Arbeiten wurden historische Schilderungen, Gedanken und Bemerkungen über verschiedene Gegenstände u. s. w. 3 St. wöch.

2. Griechische Sprache.

In Secunda. Nach der Wiederholung der Verba auf μ und der andern unregelmäßigen Verba und ihrer verschiedenen Eigenheiten in Hinsicht der Konjugation und Bedeutung wurde zum 2ten Theil von Buttmann's Grammatik fortgeschritten oder zur Syntax, und bei der Lehre von den Modis stehn geblieben. Gelesen wurde Xenophons Anabasis lib. II. u. III. Homers Odyssee Rhaps. I. u. II. Uebungen aus dem Deutschen ins Griechische, größtentheils nach Gänther. 4 St. wöch.

3. Lateinische Sprache.

In *Quarta*. Uebersetzt und erklärt wurden des Phädrus Fabeln, namentlich das *V.* Buch und der sogenannte Anhang von Fabeln, wobei jedoch die für das Kindes-Alter weniger passenden Stücke ausgelassen wurden. 2 St. wöch.

4. Geschichte.

In *Quinta*. Die erste Darstellung von der Bildung der menschl. Gesellschaft, von verschiedenen Erfindungen, desgleichen die ersten Anfänge der Geschichte der alten Völker. 1 St. wöch.

6. Karl Gustav Monsti.

dritter Unterlehrer,

hat in dem Schuljahre Michaeli 1822 — Michaeli 1823 folgende Gegenstände abgehandelt:

I. Religion.

In *Sexta*, *Quinta* und *Quarta*. Kurzer Abriss der biblischen Geschichte u. Erklärung des Terrennerschen Religions-Lehrbuches von Seite 1 — 80. (wöchentlich 2 Stunden).

II. Hebräische Sprache.

In *Prima* u. *Secunda*. Erklärung des hebr. Lesebuchs von Gesenius, Seite 12 — 43, mit sorgfältiger Berücksichtigung der Grammatik desselben Verfassers. (2 Stunden).

III. Deutsche Sprache.

In *Quarta*. Deutsche Sprachlehre nach Brohm (Etymologie, Syntax u. Orthographie). Praktische Uebungen in der Orthographie und Deklamation, so wie Aufsätze zur Bildung des Styls wurden von den Schülern gemacht. (3 Stunden).

IV. Geographie.

In *Quinta*. Beschreibung der deutschen Staaten und der Schweiz in politischer Rücksicht, mit Ausnahme der österreichischen und preussischen zu Deutschland gehörigen Länder. Nach Lange's Handbuch der Erd- und Staatenkunde. (2 Stunden).

In *Quarta*. Beschreibung Asiens, Afrika's, Amerika's und Australiens in physischer Hinsicht. Nach demselben Lehrbuche. (2 Stunden).

V. Geschichte.

In *Quarta*. Polnische. Umständliche Wiederholung des Abschnitts von König Heinrich bis Johann Kasimir, u. weitere Erzählung der Begebenheiten unter Michael's und Johann's III. Regierung (1 Stunde).

In *Tertia*. Universalgeschichte, von Cyrus bis zu Karl dem Franken. Nach Pölig. (2 Stunden).

In *Secunda*. Alte Geschichte, von den Perserkriegen bis zur Auflösung des weströmischen Reichs. Nach dem größern Lehrbuche von Pölig. 3 Stunden).

In *Prima*. Darstellung des Zustandes der wissenschaftlichen Cultur während des Zeit-

raums von Karl dem Franken bis zur Entdeckung Amerika's. Erzählung der wichtigsten außereuropäischen Entdeckungen seit den ersten Versuchen der Portugiesen unter Johann I. Deutsche Geschichte seit Maximilian I. bis zum Anfange des siebenjährigen Krieges. Nach Pölig. (3 Stunden.)

Die Gesamtzahl meiner öffentlichen Lehrstunden war 20.

7. Johann David Woyde,
erster Kollege,

hat im verfloffenen Schuljahre Unterricht erteilt:
in Sexta.

1. Lateinische Sprache: Uebungen im Lesen. Mündlich und schriftlich wurden eingeübt die 5 Declinationen, die Regeln darüber. Die Regeln über das Genus, die allgemeinen sowohl als besondern. Die Comparation, die Pronomina, die Präpositionen. Das Verbum Substantivum und die 4 regelmäßigen Conjugationen. Uebersetzt wurden aus Gedikes Lesebuch die ersten 20 Fabeln. Endlich Bildung ganz einfacher Sätze. Wöch. 8 St.

2. Polnische Sprache: Uebung im Lesen in Trojanski's Kinderfreund; schriftliche und mündliche Uebungen im Decliniren, auch Uebersetzen aus demselben Lesebuche und zwar vom 25ten bis 33ten Paragraph. Wöchentlich 3 St.

3. Rechnen: Einübung des Zahlenlesens und Schreibens, ferner die 4 Species nach aufgegebenen Beispielen. Wöchentlich 3 St.

4. Calligraphie und Orthographie: In der sechsten Classe 4 Stunden, in der fünften 3 Stunden wöch.

8. Ludwig Fleischer,
zweiter Kollege,

handelte in dem Schuljahre von Michaeli 1822 bis dahin 1823 folgende Pensa ab:

Lateinische Sprache in Quinta: Es sind aus Gedikes Lesebuch die Erzählungen des dritten Abschnittes mit Auswahl gelesen worden, wöchentlich 4 St. Die Etymologie wurde in 3 St. wöch. geübt. Das Bemerken und Erlernen einfacher syntaktischer Regeln ergab sich beim Uebersetzen. Außerdem wurden in 1 St. wöchentlich kleine Stylübungen nach „Bröders Uebungen ic.“ vorgenommen.

Deutsche Sprache in Quinta: Betontes Lesen, Sprech- und Deklamationsübungen, 1 St. wöch. — Grammatik, insbesondere über Bildung und Ableitung der Wörter und über Fügungskraft der am häufigsten vorkommenden Redetheile nach „Terrenners Handbuch“, 1 St. wöchentl. — Orthographische Uebungen, und Uebungen im schriftlichen Ausdruck, 2 St. wöchentlich.

Naturbeschreibung in Quarta: Im ersten Halbjahr: ausführliche Beschreibung der vaterländischen Hausthiere, mit Benutzung des Vertuchschens Bilderbuches, 2 St. wöch. Die Klasse hat von Stunde zu Stunde den Vortrag des Lehrers zu Hause niederschreiben müssen. — Im zweiten Halbjahr: Einleitung in die Botanik. — Botanische Sprache nach Mößlers Handbuch. — Kenntniß der einzelnen Pflanzentheile an lebendigen Exemplaren erklärt. — Allgemeine Uebersicht des Linnéschen Systems. Alles in 1 St. wöch.

Naturbeschreibung in Quinta: Im Winter-Halbjahr wie in Quarta. Im Sommer-Halbjahr: Botanik, gleichfalls wie in Quarta, nur mehr nach dem Standpunkt der Klasse eingerichtet, und mit Anwendung eines willkürlichen natürlichen Systems. 1 St. wöch.

Deutsche Sprache in Sexta: Lesen, Buchstabier- und Gedächtnisübungen. — Kenntniß der Redetheile. — Erlernung aller Gegenstände der Formenlehre, und fleißige Uebung der regelmäßigen und unregelmäßigen Wortbiegung, nach „Heinrius Sprachschule.“ — Gelesen wurde der erste Abschnitt aus Wilmsens Kinderfreunde. — zusammen 4 St. wöch.

Erdbeschreibung in Sexta: Allgemeine physische Geographie, nach Weisse's kurzem Unterricht, mit besonderer Aufmerksamkeit auf den Zusammenhang der Höhenzüge und Wassermassen, und nachmalige zusammengefaßte Anwendung des Erlernten auf die einzelnen Länder der Erdtheile.

Schönschreiben in Quarta: Bemühungen zur Ausbildung einer gefälligen und deutlichen Handschrift nach Heinrius Vorlegeblättern, 2 St. wöch.

Gesangunterricht, 1te Abtheilung: Bei nur einer Stunde wöchentlichen Unterrichtes, und den noch immer fehlenden durchaus unentbehrlichen Hülfsmitteln desselben konnte nichts geleistet werden, was Erwähnung verdiente. Was darin geschah, war ein bloßes Abrichten des Ohres und der Stimme für einzelne Vorfälle, die solches nöthig machten.

Gesangunterricht, 2te Abtheilung, oder Elementarklasse: was in einer Stunde wöchentlichen Unterrichtes zu leisten war. Die Klasse hat die Hauptbegriffe des rhythmischen und melodischen Theiles der Vorübungen durchgemacht, ist nach Möglichkeit in der Notirungskunst geübt, und hat zuletzt einfache 2 und 3stimmige Gesänge ausgeführt.

9. Gottfried Arndt,

Zeichenlehrer.

Erstes halbes Jahr.

1te Klasse (von unten herauf) Sexta 2 St. wöchentl. mathematische Vorübungen.

2te Klasse, Quinta, 2 St. wöchentl. geometrische Figuren mit Regeln der Perspective nach P. Schmid.

3te Klasse, Quarta, Tertia, Secunda und Prima, 2 St. wöchentl. das Zeichnen aller Theile des menschlichen Körpers, ferner die Thier-, Frucht-, Blumen- und Landschafts-Zeichnung, nach Preisler.

Zweites halbes Jahr.

1te Classe (von unten herauf) Sexta, 2 St. wöch. Entwürfe und Umrisse einzelner Theile des menschlichen Gesichtes und die damit verbundenen Regeln, nach Peter Schmid.

2te Classe, Quinta, 2 St. wöch. Zeichnen ganzer Köpfe und anderer Gegenständen, mit perspectivischer Anwendung verbunden, nach P. Schmid.

3te Classe, Quarta, Tertia, Secunda und Prima, 2 St. wöchentl. Erläuterung und Vollendung des Vorhergehenden in Licht und Schatten mit den dabei verbundenen Regeln, nach Preisler.

Außerdem wurde noch, wie oben erwähnt, für die katholische Jugend der Religions-Unterricht ertheilt von

Johann Krolkowski,
Probst zu Neifen.

2te Religions-Klasse.

1. Sexta: nach Erlernung des Gebets, der göttlichen und kirchlichen Gebote und der vornehmsten Glaubensartikel wurden dieselben Gegenstände weitläufiger erklärt.

2. Quinta und Quarta: nach Wiederholung der ersten Glaubensartikel, wurde zu den Sakramenten im allgemeinen übergegangen, die göttlichen und die kirchlichen Gebote durchgenommen. In der Geschichte des A. T. bis zur Beendigung des Tempelbaues durch Salomo.

1te Religions-Klasse.

Prima, Secunda, Tertia: nachdem die vorzüglichsten Glaubensartikel durchgegangen waren, wurde zu folgenden Gegenständen übergegangen:

- a) von der h. Messe.
- b) von der Buße.
- c) vom Sakrament des Altars.
- d) vom Ablass.

Das Leben Jesu Christi wurde gelesen mit Anwendung auf unser Leben und unsere Sitten.

Die öffentliche Prüfung, zu welcher ich ehrerbietigst den Curator der Anstalt, des Fürsten Anton Ordinari von Sukkowsky Durchlaucht und das gesammte hochgeehrte Scholarchat des Gymnasii, so wie alle Freunde des Schulwesens, und besonders die resp. Eltern und Vormünder unserer Zöglinge gehorsamst einlade, wird in folgender Ordnung gehalten werden.

Montags den 13. October.

Vormittags von 9 — 11 Sexta, Lateinisch, Deutsch, Polnisch, Geographie; von 11 — 12 Quinta, Latein und Deutsch.

Nachmittags von 2 — 3 Quinta, Polnisch, Geographie, Arithmetik.

Zwischen den einzelnen Prüfungsgegenständen werden zur Abwechslung von den jungen Leuten Proben in der Recitation und Declamation in deutscher und polnischer Sprache vorgetragen.

Von 3 — 5 Quarta. Latein, Griechisch, Mathematik, Geschichte (die Polnische.)
Deklamirübungen wechseln mit diesen Gegenständen.

Dienstags den 14. October.

Vormittags von 9 — 11 Tertia. Latein, Griechisch, Polnisch, Geschichte, Mathematik.
von 11 bis 12 Prima und Secunda: Deutsch, Polnisch.

Nachmittags von 2 — 4 Secunda, Französisch. Prima, Geschichte. Secunda, Geschichte. Prima und Secunda, Hebräisch.

Auch hier wechseln Declamations-Proben mit den Prüfungs-Gegenständen.

Mittwochs den 15. October.

Vormittags von 9 — 12 Prima, Latein. Secunda, Griechisch. Prima, Griechisch.
Secunda, Latein. Prima mit Secunda, Mathematik.

Nachmittags Prima mit Secunda, Physik. — Rede-Actus.

1. Gustav Spornberger, Mitglied der ersten Klasse, spricht in einer von ihm selbst gefertigten Rede: über die Hindernisse eines zweckmäßigen Studirens.
2. Johann Marcinkowski, Mitglied der zweiten Klasse, in einer selbst gefertigten Rede: o życiu Konarskiego (über Konarski's Leben.)

Dazwischen einige Declamations-Proben.

Austheilung der Prämien und Bekanntmachung der Belobungen,

Zum Schluß eine Sing-Übung.

B. D. Cassius,
Director und Professor.

